

SEMINAR ELAG 2007

Seminar ELAG 2007 z naslovom *Knjižnica 2.0* je bil od 9. do 11. maja v Barceloni, v pokrajina Kataloniji, ki je na prehodu iz 19. v 20. stoletje veljala za najrazvitejšo evropsko pokrajino. Sedanja regionalna oblast si močno prizadeva doseči nekdanjo slavo regije, kar se odraža tudi v knjižničarstvu, ki je bolj razvito kot v drugih španskih pokrajinah. Na seminarju smo poslušali 11 prispevkov. Večina jih je objavljenih na naslovu <http://elag2007.upf.edu/papers.htm>.

Seminar so odprli **Paula Goossens**, predsednica ELAG, **Lluis Anglada**, direktor Konzorcija univerzitetnih knjižnic v Kataloniji, in **Mar Campinus**, prorektor za mednarodno in meduniverzitetno sodelovanje. Pozdravne besede so bile kratke in zelo informativne, nato pa je sledil izčrpen prispevek **Lluisa Anglada** z naslovom *25 let avtomatizacije knjižnic v Kataloniji* (<http://elag2007.upf.edu/papers/anglada.pdf>). Začetki avtomatizacije katalonskih knjižnic sežejo v čas ob koncu sedemdesetih let prejšnjega stoletja, ko sta se z lokalnimi sistemi avtomatizirali prvi dve univerzitetni knjižnici. Temu modelu je sledilo še 5 ali 6 drugih knjižnic. Med dosežke prvega obdobja avtomatizacije uvrščajo sprejetje mednarodnih standardov, kot so ISBD, AACR2, LSCH, format MARC ..., glavna pomanjkljivost pa je bila, da so imeli ti prvi sistemi precej omejeno funkcionalnost. Osemdeseta leta so prinesla v katalonske knjižnice organizacijske spremembe. Univerzitetne, splošne in nekatere specialne knjižnice so izoblikovale prve mreže. Velike knjižnice so začele oblikovati oddelke za tehnično podporo knjižnic, večina knjižnic je začela upoštevati mednarodne standarde. Leta 1989 je bil nameščen prvi komercialni knjižničarski sistem, nato pa je bil do leta 1999 sistem VTLS nameščen v univerzitetne knjižnice, v dve mreži splošnih knjižnic ter v nacionalno knjižnico. Za avtomatizacijo knjižnic je bilo najpomembnejše obdobje, ki se je začelo leta 2000, ko je bil ustanovljen prvi knjižničarski konzorcij. Z njim so se pojavile nove potrebe, in sicer:

- vzpostavitev portala katalonskih knjižnic,
- združeno iskanje po zbirkah metapodatkov,
- sistem za urejanje digitalnih objektov,
- uvajanje formata MARC 21 in Dublin Core.

Leta 2003 je Konzorcij sprejel odločbo o javnem razpisu za nov sistem avtomatizacije knjižnic. Predvideno je bilo, da bo imel dva segmenta, sistem za poslovanje knjižnic ter digitalno knjižnico (s funkcijo združenega iskanja in sistemom za navigacijo po linkih). Uvajanje novega sistema je vodila 17-članska uprava Konzorcija, tehniški komite s 17 člani ter skupina 30 svetovalcev, ki so za to nalogo porabili skupaj 1.906 ur. Kot sistem za poslovanje knjižnic so izbrali sistem Corinthian proizvajalca Dynox; za dostop do e-zbirk SFX, za združeno iskanje po zbirkah pa MetaLib.

V prihodnosti načrtujejo naslednje projekte: Library 2.0, kooperativno oblikovanje digitaliziranih zbirk in repozitorij ter razvoj normativnih baz podatkov.

V nadaljevanju je **dr. Ramedios Melero** predstavil španske repozitorije, ki imajo odprti dostop (<http://elag2007.upf.edu/papers/melero.pdf>). Med 227 podpisnicami berlinske deklaracije o odprtem dostopu do virov je samo 21 španskih ustanov. Niti registri odprtih repozitorijev ne beležijo bistveno večjega števila. Najbolj znani ROAR ima po celi Španiji registriranih 26 repozitorijev. Najstarejši, *Tesis Doctorals en Xarxa* (*Mreža doktorskih disertacij*), je iz leta 2001, večina pa je začela nastajati po letu 2004. Največ jih je institucionalnih – 67 odstotkov, konzorcijskih 25 odstotkov in strokovnih 8 odstotkov. Omogočajo dostop predvsem do konferenčnega gradiva, pa tudi do doktorskih disertacij in strokovnih prispevkov v obliki pred- in ponatisov. Večina španskih repozitorijev temelji na zapisih OpenDOAR, programska oprema pa je večinoma Dspace ali ePrints.

Tretji prispevek domačinov je podal **dr. Àngel Borrego**, profesor bibliotekarstva in informacijskih ved na barcelonski univerzi. V prispevku je predstavil ugotovitve raziskav, ki so jih na področju uporabe elektronskih revij od leta 1999 do danes izvajali v Konzorciju akademskih knjižnic Katalonije – CBUC. Rezultati kažejo na vsakoletni porast uporabe znanstvenih revij v elektronski obliki, predvsem tistih, na katere knjižnice niso bile naročene. Poudaril je, da uporaba elektronskih revij prispeva k večji ponudbi relevantnih virov, saj 80 odstotkov zahtev odgovarja 35 odstotkom naslovov, ki so potencialni vir in-

formacij. Posebej je poudaril porast uporabe elektronskih revij med predavatelji, kar ocenjujejo kot zelo pomembno. Kot izpisni format se največ uporablja format PDF.

Dva zanimiva prispevka sta podala strokovnjaka iz BIBSYS. **Ellen Røyneberg** je v prispevku *Electronic publishing and institutional archives: utilising open-source software* (<http://elag2007.upf.edu/papers/royneberg.pdf>) predstavila prizadevanje skupine norveških univerzitetnih, fakultetnih in specialnih knjižnic za vzpostavitev institucionalnih arhivov. Projekt je poimenovan Pepia, BIBSYS pa je izbran za izvajalca projekta. Kot programska osnova je bil izbran DSpace. Po besedah Røynebergove so se odločili zanj zaradi njegove multifunkcionalnosti. Upoštevali so tudi njegovo razširjenost v univerzitetnih skupinah ter dejstvo, da sodi med programsko opremo z odprto kodo. Programska opremo DSpace so v BISYS prilagodili zahtevam projekta. Predvsem so ga prilagodili za uspešno delovanje na strežnikih BIBSYS, nato pa še za delovanje v mrežnem okolju. Prvotno idejo o enotnem sistemu s skupno bazo podatkov ter vmesnikom za vsako institucijo so zamenjali z idejo o 30 ločenih arhivih. Ta koncept je zahteval razvoj okolja, v katerem je mogoče enostavno kreirati 30 aplikacij na osnovi vzdrževanja enotne izvorne kode. V sistem so dodali še funkcijo "skritih" enot, vključen je skupni sistem avtorizacije v knjižnici, možnost dodajanja več metapodatkov za posamezni članek, prevod vmesnika in datotek s pomočjo, prilagajanje vmesnika BISYS-ovi postavitvi strani, sprememba uporabniških namestitvev. Sistem je poimenovan BIBSYS Brage. Njegova verzija beta je bila testirana leta 2006, konec letošnjega leta pa bo nameščena v knjižnice. V Konzorciju nameravajo z razvojem BIBSYS Brage nadaljevati. (BIBSYS ponuja še naslednje proizvode: BIBSYS Ask, BIBSYS Library System, BIBSYS Emneportal, BIBSYS ForskDok, BIBSYS Gallery, BIBSYS Meldingssystem, BIBSYS Mime, BIBSYS Tyr in BIBSYS X). Prva naslednja verzija BIBSYS Brage naj bi vsebovala servis URN, ki v nacionalni knjižnici že obstaja, ter povezavo z Norveškim odprtim arhivom NORA. Naslednje verzije sistema BIBSYS Brage naj bi bilo mogoče vključiti v raziskovalni dokumentacijski sistem in sistem za upravljanje učnih postopkov ter v sistemu omogočiti preddefinirana iskanja, izpis statistike in individualno oblikovane uporabniške vmesnike. Sistem BIBSYS Brage so v celoti razvili v BIBSYS, čeprav so v osnovi uporabili OSS. Dobro izkušnje z DSpace pa jih obvezujejo k intenzivnejšemu sodelovanju v skupini DSpace. Na koncu je avtorica omenila tudi slabosti OSS, ki bi se jih morali zavedati uporabniki OSS.

Drugi prispevek o servisno usmerjeni arhitekturi je podal **Erland Gutteberg** (http://elag2007.upf.edu/papers/gutteberg_2.pdf). V uvodu je poudaril orientacijo BIBSYS pri razvoju knjižničarskih servisov, ki temeljijo na spletnih

servisih in servisno orientirani arhitekturi SOA. Večina jih je razvitih na osnovi protokola Z39.50, OpenURL ali OAI. Prihodnost knjižnice in knjižničnih sistemov vidijo v:

- kolektivni pameti (angl. *hive mind*), ohranjeni v obliki metapodatkov,
- neprekinjenem, radikalnem spreminjanju te dejavnosti,
- vedno bolj intenzivnem medsebojnem sodelovanju z različnimi ustanovami,
- novih metodah iskanja, katerih možnosti se zaenkrat še ne zavedamo.

Leta 2006 so začeli s projektom "Ready to serve" v sodelovanju z Norwegian Archive, Library and Museum Authority, ki vključuje konverzijo internega formata BIBSYS MARC v format MARC 21 in izmenjavo podatkov preko servisov OAI, SRU in SRW. Poudarek je na implementaciji teh storitev, ki temelji na principu razčlenjevanja programske opreme na čim bolj neodvisne komponente. Te komponente bi bile lažje zamenljive, bolj splošno narave in konceptualno bolj razumljive. Primer takšne implementacije je njihov zvezni iskalnik BIBSYS Ask (<http://ask.bibsys.no/>), v katerem so se kompleksnim adapterjem za posamezne informacijske vire (knjižnični katalog, katalog znanstvene raziskovalne dokumentacije, predmetni portal) izognili z generalnim predstavitvenim vmesnikom, ki omogoča konverzije vseh podprtih formatov med seboj in pripravo metapodatkov za servise OAI, AJAX, REST, SOAP itn. Takšna arhitektura je pripravljena za SOA, kar omogoča lažje dopolnjevanje novih funkcij in servisov, zunanjim partnerjem pa enostavnejši in elegantnejši način uporabe. Razmišljajo, da bi na ta način odprli njihov sistem tudi na nižjem nivoju, npr. za naročanje ali ažuriranje metapodatkov.

Dr. Maja Žumer s Katedre za bibliotekarstvo na Filozofski fakulteti v Ljubljani je v svojem prispevku *Amazon: competition or complement to OPACs* (<http://elag2007.upf.edu/papers/zumer.pdf>) primerjala knjižnične kataloge z Amazonom. Ob tem je izpostavila dilemo, ali gre pri tem odnosu bolj za konkurenco ali partnerstvo. Tretja teza, najbolj realna, je teza o medsebojnem spodbujanju. Po navedbi rezultatov raziskav C. Borgmana in M. Batesa je izrekla kritiko sedanjih OPAC-ov. Nato je poudarila še lastnosti potencialnih uporabnikov knjižnice, na katere knjižničarji ne bi smeli pozabiti, in sicer: iznajdljivost v spletu, dobro poznavanje različnih informacijskih ponudnikov, potrošniško obnašanje itn. Po mnenju avtorice v prid OPAC-a še vedno govorijo možnost iskanja po vsebini, normativna kontrola in doslednost metapodatkov. Na drugi strani Amazon ponuja enostaven vmesnik, sliko in podatke s platnice, priporočila, ocene, razvrstitvene sezname ter vpogled v vsebino, kot so kazalo vsebine

(TOC), statistika pojavljanja pomembnih besed (SIPs) ter pomembni dogodki, ljudje, mesta (CAPs). Prihodnost OPAC-a avtorica vidi v večji uporabi bibliometričnih kazalcev, aktivni vlogi uporabnikov, kopičenju zadetkov glede na entitete FRBR, v večjezikovnih iskalnikih ter v distributivnih/zveznih iskalnikih.

V prispevku *RDA and Library System* (<http://elag2007.upf.edu/papers/dunsire.pdf>) je **Gordon Dunsire**, namestnik direktorja Centra za raziskavo digitalnih knjižnic na Univerzi Strathclyde v Glasgowu, predstavil svoje videnje vpliva RDA na sisteme za knjižnično poslovanje. Po njegovih besedah je priprava pravilnika šele na pol poti. Po sedanjih napovedih naj bi izšel na začetku leta 2009. Dunsier šteje med bistvene dosežke RDA možnosti njegovega vgrajevanja v sisteme za vodenje knjižnic. Proizvajalci knjižničnih sistemov so v stalnem stiku s skupino za razvoj RDA. Načrte za vgrajevanje RDA v programske kontrole, vzorce za katalogizacijo in preostala orodja za pomoč pri katalogizaciji ima že večina znanih ponudnikov knjižničarskih sistemov. Druga lastnost RDA, ki je prav tako pomembna za knjižnične sisteme, je fleksibilnost. Sistemom, ki se bodo odločili za vključitev RDA, bo na voljo precejšnje posodabljanje RDA. Lahko bodo dodajali svoje opombe, primere itn. S tem bo omogočeno, da se znotraj posameznih sistemov obdržijo jezikovne in strokovne posebnosti, kot so lastni kriteriji do odnosa med povezanimi enotami in nivoji katalogizacije. V RDA naj bi bila v precejšni meri vgrajena sodobna terminologija o nosilcih informacij, ki bo precej izboljšala sedanje OPAC-e. Dunsier je nazadnje poudaril tudi pomen uvedbe FRBR, ki naj bi prispevala k lažjemu oblikovanju "pametnih" katalogov, kot je že vidno na primeru Fiction-Finderja, znanega eksperimentalnega kataloga OCLC. Po besedah Dunsierja vpliv RDA na metapodatkovne zbirke in knjižnične servise ne bo pri vseh sistemih viden takoj, po petih letih pa lahko pričakujemo precejšnje spremembe knjižničarskih sistemov.

Tudi letos se predavatelji niso mogli izogniti temi, kot je dostop do knjižničnega gradiva preko Google in podobnih spletnih servisov. **Jenifer Gatenby**, strateška planerka pri OCLC PICA, takrat še tako imenovanem, je v prispevku *Accessing library material via Google and Other Web Sites* (http://elag2007.upf.edu/papers/gatenby_2.pdf) predstavila pozitivno stran tovrstnih sodelovanj. Izkušnje OCLC s programom OWC, ki se je začel že leta 2004, so še danes spodbudne. Ta program vključuje sodelovanje s tremi velikimi internetnimi iskalniki, Googlom, Yahoojem in MNS-jem, splošno znanim kot GYM. OCLC sodeluje v omenjenih programih tako, da pripravlja skrajšane XML-zapise tistih zapisov, ki se v polni obliki nahajajo v WorldCatu. Omenjeni zapisi se na zahtevo postavijo na strežnik, ki je dosegljiv po internetu, zapisi pa so v formatu XML ali formatu IDIF (*Inkomi Data Interchange*

Format). Vsi elementi obeh formatov so kompatibilni s formatom MARC 21. Glavni indeks Google vsebuje 4,4 mio. bibliografskih zapisov, ki pa so povezani s tremi četrtinami vseh lokacijskih podatkov v WorldCatu. MNS vsebuje 4,5 mio. zapisov za knjige in disertacije s področja fizike in biomedicine. Google Scholar jih ima največ. Kaj knjižničarje moti? Predvsem to, da iskalniki ne vzamejo vsega, kar jim knjižnice dajo na voljo. Iskalniki skrivajo svoje algoritme za iskanje po katalogih, s tem pa delajo škodo ratingu OPAC-a. Knjižničarji opažajo tudi premajhno zanimanje za zapise za članke. Vpogled v statistiko OWC iz marca 2007 kaže na velik porast interesa za proizvode OCLC. Skupno število iskanj po vseh katalogih se je dvignilo za 96 odstotkov. Zaradi dobre izkušnje z vodilnimi spletnimi iskalniki OCLC so se odločili še za sodelovanje z Amazonom. Gatenbyjeva je opozorila na še en problem knjižničnih servisov na internetu – dostop do samega vira. Med katalogi in uporabniki stojijo sistemi za medknjižnično izposajo, ki jih je veliko manj, kot je samih katalogov. WorldCat.org naj bi do jeseni predstavil novo funkcijo, imenovano "Get it". Gumb bo omogočal dostop do super razreševalnika (angl. *resolverja*), ki bo obravnaval možnosti dostopa do gradiva. Zahteva za medknjižnično izposajo bo vsebovala shemo podatkov o zalogi ISO 20775. Po izbiri najboljšega partnerja bo zahteva posredovana njemu. Kot je avtorica poudarila, je za dostop do knjižničnega gradiva manj tehnoloških ovir, veliko več je odvisno od pripravljenosti knjižnice, da sodeluje v globalnem servisu medknjižnične izposoje.

Vittore Casarosa je predstavil Delosov model digitalne knjižnice (*Delos Network of Excellence*, <http://elag2007.upf.edu/papers/casarosa.pdf>). *Delos Network of Excellence* je nastal na pobudo Evropske komisije v okviru 6. okvirnega programa EU. Danes ima 57 aktivnih članov. Namenjen je koordinaciji številčnih programov na področju digitalnih knjižnic v Evropi. Koncept digitalne knjižnice pomeni arhiv digitaliziranih objektov, sistem digitalne knjižnice in sistem za vodenje digitalne knjižnice. V Delosu so za vsakega od omenjenih treh podsistemov razvili modele in jih prikazali z nizom diagramov.

Dr. Herbert Van de Sompel, gostujoči profesor na Fakulteti za računalništvo Univerze Cornell in direktor e-programa v Britanski knjižnici, je predstavil prispevek *OAI Object Re-Use and Exchange: Moving interoperability from the metadata to the resource level* (<http://elag2007.upf.edu/papers/sompel.pdf>). Projekt je posledica dejstva, da je objekte v repozitorijih treba večnamensko uporabljati. V univerzitetnem okolju digitalne objekte hranijo v različnih zbirkah, jih uporabljajo za namen registracije, certifikacije, jih ščitijo itn. Repozitorijev je vedno več, ob tem pa raste tudi potreba po večnamenski uporabi njihovih vsebin. S podporo sredstev fundacije Mellon se je oktobra 2006 začel mednarodni pro-

jekt ORE (*Object Re-Use and Exchange*). Vodita ga Carl Lagoze in Herbert Van de Sompel s pomočjo svetniške skupine, tehničnega komiteja in skupine aktivnih članov, vključenih v projekt. Tehnični komitej je imel prvi sestanek januarja 2007, ko so začeli delati in razvijati standarde in prototipe, ki omogočajo, da se objekti večnamensko uporabljajo zunaj meja samega repozitorija. V prispevku je prikazan način definiranja sestavljenega dokumenta znotraj mrežne arhitekture, način številčenja in primeri uporabe. Več informacij o ORE lahko dobimo na <http://www.openarchives.org/ore>.

V okviru ELAG 2007 je bilo organiziranih 10 delavnic, in sicer:

- Google, Amazon and libraries,
- Social tagging/indexing,
- Blogs, Wikis ...,
- Resource delivery,
- Library 2.0: what is in a name?,
- A prototype of a Digital Library Management System,
- Preservation of digital content,
- Quality Search and Result through Subject Search Engines,
- E-learning and its effects on libraries,
- Open-source software: pros and cons.

Iztočnice in poročila z delavnic so dostopna na <http://elag2007.upf.edu/workshops.htm>.

Delavnico *Knjižnica 2.0 – Kaj skriva to ime?* je vodil **Ole Husby** iz BIBSYS-a. Udeleženci smo bili:

- Laurel Dryden, Švica [dryden@ilo.org]
- Nuria Gallart, Španija [nuria.gallart@uab.cat]
- Paula Goossens, Belgija [paula.goossens@kbr.be]
- Thomas Hickey, ZDA [hickey@oclc.org]
- Kristiina Hormia-Poutanen, Finska [kristiina.hormia@helsinki.fi]
- Ole Husby, Norveška [ole.husby@bibsys.no]
- Domingo Iglesias Sesma, Španija [diglesias@ub.edu]
- Heikki Laitinen, Finska [heikki.laitinen@uku.fi]
- Christer Larsson, Švedska [christer.larsson@kb.se]
- Ere Maijala, Finska [ere.maijala@helsinki.fi]
- Rosa Montaña Lacambra, Španija [rosa.montanya@upf.edu]
- Alexander Plemnek, Rusija [plm@arbitcon.ru]
- Gordana Mazić, Slovenija [gordana.popovic@izum.si]
- Minna Rouhiainen, Finska [minna.rouhiainen@atp.fi]
- Natalia Sokolova, Rusija [natalia@inilib.neva.ru]
- Martin Svoboda, Češka [m.svoboda@stk.cz]
- Vitograd Vodnik, Slovenija [vito.vodnik@uni-mb.si]
- Murielle Voide, ZDA [voidem@vtls.com]
- Janis Ziedins, Litva [janis.ziedins@kis.gov.lv]
- Maja Žumer, Slovenija [maja.zumer@ff.uni-lj.si]

V duhu teme je bilo gradivo delavnice dostopno v blogu, ki je bil pripravljen za delavnico (<http://ws5e.wordpress.com/>). Glavni vsebini bloga sta pomen pojma *Knjižnica 2.0* in uspešni primeri realizacija tega koncepta. Za moto delavnice smo izbrali “*Knjižnica 2.0 – Servisi naslednje generacije*”. S tem smo odprli nekaj širokih tem: Kdo so akterji novega koncepta? Katero tehnologije potrebujemo? Koliko sledimo uporabnikom? *Knjižnica 2.0* naj bi pomenila servise, ki se nenehoma spreminjajo. V osnovi teh servisov je aktivno sodelujoči uporabnik v vlogi ocenjevalca servisa. Novi koncept uspešno podpira tehnologija Web 2.0. Med najbolj osnovne dosežke koncepta *Knjižnica 2.0* bi lahko uvrstili poosebitev spletnih strani knjižnice in odpiranje diskusijskih skupin. Nekoliko naprednejše knjižnice imajo svoj blog ali vir RSS. Še boljše smo ocenili knjižnične kataloge, iz katerih se dostopa do različnih najkvalitetnejših baz podatkov, in tiste, ki ponujajo snemanje avdio knjige ali glasbe. Vendar bi *Knjižnica 2.0* morala podpirati koncept poosebljenih servisov. Komentarji, predmetno označevanje ali razvrščanje po priljubljenosti so osnove poosebljenega OPAC-a. Proizvajalci knjižničarskih sistemov se bodo po mnenju mnogih relativno hitro odzvali na sodobne trende. Kako pa bo s knjižnicami? Ali so knjižnice pripravljene na ta tehnološki prestop? Ali knjižničarji sploh zaupamo uporabnikom? Če jim zaupamo, kako se bomo odzvali na njihovo sodelovanje? Že pri prvemu vprašanju je večina prisotnih izrazila precejšnje dvome. Nekateri so celo podvomili v pripravljenost uporabnikov, da bi aktivno sodelovali pri knjižničnih katalogih.

Neposredno izkušnjo s konceptom *Knjižnica 2.0* je med udeleženci delavnice imel edino **Thomas Hickey**, OCLC, ZDA. Zato smo največ pozornosti posvetili uvedbi koncepta *Knjižnica 2.0* v WorldCatu, verzija beta. Poleg izjemno razvejane strukture podatkov iz samih zapisov WorldCat ponuja servis shranjevanja izbranega zadetka kot priljubljene strani, vnos osebne kritike, ključnih besed ter povezave na servise zaznamovanih del (angl. *social bookmarks*). Posebej smo bili pozorni na predstavitev novega projekta OCLC Personalized WorldCat, ki v središče kataloga postavlja osebo. Struktura kataloga po FRBR in zgoraj omenjeni servisi vodijo uporabnike skozi množico kataložnih odnosov in izvornih besedil s spleta.

Po analizi OPAC-ov smo kot primer boljšega servisa v duhu *Knjižnice 2.0* omenili PennTag (angl. *social bookmarking service*). Projekt vodi Univerza v Pensilvaniji in po priporočilu samih uporabnikov ponuja povezavo med katalogom in izvornimi besedili na spletu. Za primere servisov, ki jim je uspelo uspešno integrirati mnenja uporabnikov, smo označili Amazon, Google, OCLC Fiction-Finder, YouTube, Wikipedio itn.

Same tehnologije, ki naj bi jih uporabljali pri *Knjižnici 2.0*, niso bile v središču naše pozornosti. Kljub temu smo našli najbolj zaželene aplikacije in servise, ki jih ne bi smeli spregledati. To so aplikacije *mashup* oz. *remix*, servisno orientirane arhitekture, orodja, kot so Ajax, RSS, Withgets, OAI-ORE itn.

Knjižnica 2.0 je celotni koncept novih knjižničarskih servisov, ki živi kot poskus in kot knjižnična vsakdanost. Kljub temu se nekateri od teh servisov, predvsem blog in RSS, v zadnjem času množično pojavljajo tudi na spletnih straneh knjižnic. Delavnica *Knjižnica 3.0* je že napovedana za naslednje leto.

Delavnico *Google, Amazon and libraries* je vodila **Tamar Sadeh** iz Ex Librisa. Udeleženci smo bili:

- Ari Rouvari, Finska
- Joan Gómez-Escofet, Španija
- Dan Matei, Romunija
- Bonaria Bianco, Italy
- Obduuà Vèlez, Španija
- Christa Mueller, Avstrija
- Brigitte Lion, Francija
- Gordana Budimir, Slovenija
- Josep Sanmarti, Španija
- Antoni Borràs, Španija
- Herbert van de Sompel, ZDA
- Tor Arne Dahl, Norveška
- Dolores Camarca, Španija
- Lluisa Villa, Španija
- Johan van Halm, Nizozemska
- Tamar Sadeh, Izrael
- Peter van Boheemen, Nizozemska

Na delavnici smo poskušali ugotoviti, kakšna je povezava med Googlom in knjižnicami in med Amazonom in knjižnicami, ter ali Google in Amazon predstavljata nevarnost za knjižnice. Uvodoma smo zaključili, da se je iskanje informacij na spletu korenito spremenilo. Uporabnikom ni več treba hoditi v knjižnice po informacije niti po gradivo, saj ga danes lahko naročijo preko številnih internetnih servisov. Ni jim treba več poznati načinov iskanja, ki so prilagojeni različnim knjižnicam, ker spletni iskalniki podpirajo nove modele iskanja, dosti bolj enostavne in intuitivne. Pri izbiri gradiva se uporabniki raje zanesejo na mišljenje, ocene in priporočila drugih uporabnikov, kot pa na objektivno oceno referenčnega knjižničarja. Web 2.0 je uporabnikom omogočil medsebojno sodelovanje pri kreiranju in izmenjavi informacij in znanja, npr. pri vzdrževanju enciklopedije, kot je Wikipedia. Praksa opisovanja gradiva, ki je bila do sedaj skoraj izključno v domeni knjižnic, je sedaj omogočena tudi uporabnikom z uporabo njihovih lastnih terminov.

Nato smo razpravljali o naslednjih vprašanjih: Kaj danes predstavlja knjižnično zbirko? Kakšna je današnja vloga knjižnic? Ali potrebujemo specializirane kataloge? Ali lahko dovolimo Googlu, da upravlja s svetovno dediščino? Ali bo katalogizacija ostala relevantna? Kakšne uporabniške vmesnike potrebuje knjižnica?

Knjižnično zbirko danes predstavljajo in določajo za edinstveno stvari, s katerimi upravlja, jim daje dodano vrednost in jih fizično poseduje. Vlogo knjižnice moramo obravnavati glede na vrsto knjižnice:

- Splošne knjižnice omogočajo dostop do interneta, predstavljajo fizični prostor kot shajališče ljudi in imajo predvsem lokalno vlogo. Vprašanje je, ali je izposoja knjig še prihodnosti knjižnice?
- Nacionalne knjižnice so depozitarne knjižnice, čuvaji nacionalne dediščine, ki omogočajo dolgoročno ohranitev gradiva in dostop do gradiva preko digitalnih zbirk. Vprašanje je, ali naj knjižnice same vlagajo v digitalizacijo gradiva ali naj počakajo, da bo to za njih naredil Google, kot je npr. že v avstrijski nacionalni knjižnici?
- Akademске knjižnice hranijo in omogočajo dostop do licenciranega gradiva, razstavljajo univerzitetno gradivo, omogočajo drugim servisom dostop do svojega gradiva, izvajajo informacijsko izobraževanje uporabnikov in ponujajo različne servise za raziskovalce.

Vsi udeleženci smo se strinjali, da en "svetovni katalog" ni zadosti in da potrebujemo specializirane servise v globalnem katalogu, kot tudi specializirane kataloge. Strinjali smo se tudi, da ne smemo dovoliti Googlu, da prevzame skrb nad svetovno dediščino. Google bi moral zagotoviti servise iskanja po zbirkah, ne bi pa mu bilo treba nadomestiti knjižnic v gradnji in upravljanju knjižničnih zbirk. Po drugi strani pa Google ne ponuja knjižnicam kopije skeniranih knjig iz svoje digitalne zbirke, kar pomeni, da si morajo knjižnice same skenirati te iste knjige samo zato, da si zagotovijo svoje pravice do uporabe kopije.

Večina knjižnic danes še uporablja prevzem iz kataloga (angl. *copy cataloguing*), vglavnem preko nacionalnega vzajemnega kataloga. Zapisi se v lokalnih katalogih spreminjajo največkrat tako, da se jim dodajo ali spremenijo predmetne oznake. Za katalogizacijo se tako porabi ogromno denarja, po drugi strani pa je opazno pomanjkanje sredstev za digitalizacijo gradiva v knjižnicah. Vprašanje je, ali predmetne oznake, ki jih vnašajo katalogizatorji, ustrezajo potrebam iskanja današnjih uporabnikov? V Avstriji so na primer naredili raziskavo in ugotovili, da se po predmetnih oznakah v OPAC-ih avstrijskih knjižnic išče v manj kot 3 odstotkih. V glavnem gre za sofisticirane uporabnike knjižničnih katalogov. Splošni uporabniki

pa raje uporabljajo druge načine iskanja ali pa iskanje po "uporabniških" predmetnih oznakah v servisih in OPAC-ih, ki jim to omogočajo.

Ali bi potem knjižnični uporabniški vmesniki morali biti narejeni po Googlovem vzgledu? Po eni strani so uporabniki navajeni na enovrstično iskanje in to bi zagotovo uporabniški vmesniki morali podpirati, po drugi strani pa Googlov izgled (angl. *Google like*) ni zadosten. Knjižnični uporabniški vmesniki bi morali omogočati možnosti, kot so RSS, osredotočeno (fokusrano) in fasetno iskanje, kot npr. MetaLib, integracija s čim več servisi in informacijskimi viri in uporaba knjižničnega kataloga kot centralnega vira podatkov. Čeprav za uporabniške vmesnike knjižnice namenijo dosti denarja, kar se mogoče ne obrestuje glede na statistike uporabe teh vmesnikov, ni smiselno, da bi jih ukinili in prepustili njihove funkcije drugim servisom. Pomembno je zagotoviti čim več vstopnih točk do teh vmesnikov ter neko dodano vrednost, ki bi knjižnične vmesnike ločila od drugih podobnih servisov. Primer dobre prakse je finski portal NELLI, ki omogoča dostop do vmesnikov vseh knjižnic na Finskem. Po njihovih statistikah beležijo 1 mio. vstopov na mesec in dostop do strani knjižnic preko tega portala.

Zaključek delavnice je bil, da odnos knjižnic do Googla in Amazona ni enak:

- Amazon ne predstavlja grožnje knjižnicam, čeprav danes omogoča tudi prodajo rabljenih knjig po zelo ugodnih, nizkih cenah; Amazonovi servisi niso konkurenca knjižničnim servisom, temveč njihovo dopolnilo; sodelovanje Amazona in knjižnic je obojestransko (npr. na Nizozemskem razvijajo servis, ki bo omogočil prikaz komentarjev in ocen gradiva iz Amazona na OPAC-u).
- Knjižnice ne zaupajo Googlu, ker politika Googla pri sodelovanju s knjižnicami ni jasna (v glavnem ni pogodb o sodelovanju, ni definirano, kaj se dogaja s podatki, ki jih dajo knjižnice Googlu za indeksiranje, kaj se bo zgodilo s temi podatki, če ali ko Googla ne bo več, komu lahko Google posreduje te podatke itn.), zaupajo pa Googlovim servisom.

Zadnji dan seminarja smo izvedeli, da ELAG zapušča Paula Goossens, njegova dosedanja predsednica, ki se bo naslednje leto upokojila. Napovedana je tudi osrednja tema seminarja ELAG-a 2008 – *Rethinking the library*. Dogajal naj bi se v obdobju med 15. in 18. aprilom v Wageningenu na Nizozemskem.

Gordana Mazić, Gordana Budimir